

Гофман Мирослава Олександрівна,

Кандидат економічних наук, доцент

ВНЗ «Університет економіки та права «Крок», м. Київ, Україна,

e-mail: MiroslavaG@krok.edu.ua

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3977-7584>

Бойко Алла Сергіївна

студентка коледжу економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

e-mail: BoikooAS@krok.edu.ua

ФІНАНСОВА ІМПЕРІЯ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМЦЯ ОЛЕКСІЯ АЛЧЕВСЬКОГО

***Анотація.** У роботі проведено аналіз моделі вертикальної інтеграції капіталу в діяльності Олексія Алчевського. На основі дослідження еволюції банківської системи Харківщини XIX ст. розкрито механізми трансформації кредитних ресурсів у реальні активи металургійної галузі. Досліджено вплив макроекономічної циклічності на стійкість приватних фінансово-промислових груп та визначено причини деструкції імперії Алчевського в контексті кризи 1900 - 1903 рр.*

***Ключові слова:** Олексій Алчевський, Харківський земельний банк, фінансово-промислова група, індустріалізація, кредитні відносини, макроекономічна нестабільність.*

Становлення ринкових відносин в Україні у другій половині XIX століття створило передумови для появи потужних фінансових центрів. Постать Олексія Алчевського виступає центральною у цьому процесі, оскільки його діяльність продемонструвала можливість створення потужної індустріальної бази на основі внутрішніх національних ресурсів. Встановленню сучасних уявлень про природу економічних циклів у вітчизняній практиці передували складні трансформації, де фінансовий сектор виступав не просто посередником, а головним драйвером модернізації. На відміну від інтернальних теорій, які пояснюють коливання лише внутрішніми силами системи, приклад Алчевського доводить важливість інституційного середовища та банківської інфраструктури як фундаменту для промислового піднесення [1].

Фундаментальною основою фінансової імперії Алчевського стала розбудова банківської мережі на Слобожанщині, що детально висвітлено у наукових працях, присвячених становленню кредитних установ регіону. Як зазначає А. С. Куліш, саме Харків став осередком інноваційного кредитування завдяки створенню у 1866 році Харківського торговельного банку, який став першим приватним акціонерним банком комерційного кредиту в імперії. Проте вирішальним кроком стало заснування у 1871 році Харківського земельного банку — першої в країні установи акціонерного земельного кредиту. Це дозволило Алчевському використовувати іпотечні інструменти для фінансування масштабних індустріальних проєктів, фактично перетворюючи аграрні капітали регіону на інвестиції у важку промисловість Донбасу [2].

Промисловий блок імперії будувався за принципом жорсткої вертикальної інтеграції та створення замкненого виробничого циклу. Олексіївське гірничопромислове товариство виконувало роль сировинної бази, забезпечуючи металургійні потужності вугіллям, тоді як Донецько-Юр'ївське металургійне товариство (ДЮМТ) орієнтувалося на вітчизняні інвестиції та технології. Така автономність системи забезпечувала їй стійкість до ринкових коливань, проте вона ж зробила групу Алчевського вразливою до екстернальних чинників, оскільки більшість теорій ділових циклів містять як ендогенні, так і екзогенні елементи, що вимагають стабільного зовнішнього підкріплення або державної підтримки [3].

Окрему увагу слід приділити соціокультурному компоненту діяльності Алчевського, який виступав чинником стабілізації людського капіталу. Розбудова заводських селищ, інвестування у школи, лікарні та підтримка національної культури складала частину стратегічного управління. Алчевський розумів, що для макроекономічної динаміки якість робочої сили та її лояльність є такими ж важливими активами, як і основні засоби виробництва. Це дозволяло утримувати кадровий потенціал навіть у періоди депресії, формуючи стійку соціальну інфраструктуру навколо промислових об'єктів, що є характерним для моделей соціально відповідального підприємництва [4].

Трагічний фінал фінансової імперії був спричинений збігом макроекономічних шоків та політичного тиску під час кризи 1900–1903 років. Економічна депресія призвела до дефіциту ліквідності, а відмова Міністерства фінансів у підтримці Харківського торговельного банку та ДЮМТ стала фатальною. Трагічна загибель засновника у 1901 році стала символом поразки незалежного національного капіталу в боротьбі з бюрократичною монополією. Досвід Алчевського підтверджує наявність причинного зв'язку між розвитком незалежної банківської системи та загальним темпом приросту ВВП, що робить його спадщину актуальною для прогнозування динаміки сучасної української економіки [5].

Висновок. Таким чином, діяльність Олексія Алчевського стала яскравим прикладом формування національно орієнтованої моделі економічного розвитку в умовах становлення ринкових відносин у другій половині XIX століття. Його фінансово-промислова стратегія, що поєднувала банківський капітал, індустріальне виробництво та соціальну відповідальність, засвідчила ефективність комплексного підходу до модернізації економіки. Водночас досвід Алчевського продемонстрував критичну залежність навіть потужних економічних структур від зовнішніх макроекономічних умов і державної політики.

Здобутки та поразка підприємця підтверджують, що стійкий економічний розвиток неможливий без розвиненої фінансової інфраструктури, сприятливого інституційного середовища та збалансованої взаємодії між приватним капіталом і державою. У сучасних умовах ці висновки зберігають свою актуальність, підкреслюючи важливість підтримки національного бізнесу, розвитку банківського сектору та інвестування в людський капітал як ключових факторів економічного зростання України.

Список використаних джерел:

1. Панчишин С. М. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2001. 616 с.

2. Куліш А. С. Становлення та розвиток банківської системи на Харківщині у ХІХ ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.krok.edu.ua/entities/publication/1eb5664d-c4d5-4d0c-8cbb-3054e85abc1a> (дата звернення: 20.04.2026).
3. Hall T. E. Business Cycles: The Nature and Causes of Economic Fluctuations. New York : Praeger, 2021. 238 p.
4. Галич О. А. Діяльність родини Алчевських у контексті модернізаційних процесів в Україні. Харків, 2018.
5. Донік О. М. Алчевський Олексій Кирилович // Енциклопедія історії України : у 10 т. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1. С. 69.